LES PERIPÈCIES DE LA IMATGE DE SANT PERE MÀRTIR

Juli Ochoa

Tot pujant a Sant Pere Màrtir, una mica abans d'arribar al seu cim, i pràcticament al peu de la moderna torre de vigilància forestal, podrem observar que encara es conserven uns munts de runam, testimoni del que havia estat l'ermita en la que es venerava una imatge de Sant Pere de Verona, el màrtir dominic i inquisidor que dona nom a la muntanya.

Cada any, el 29 d'abril, s'escau la festivitat d'aquest sant, i en tal data, la gent, i especialment la pagesía del Llobregat i Pla de Barcelona, hi havia acudit des de sempre a fer beneir uns rams d'olivera que duien penjades hòsties encunyades amb el segell d'inquisidor que havia tingut Sant Pere Màrtir, ja que era creença general que aquests rams, beneïts aquell mateix dia a la seva ermita, constituïen una eficaç protecció contra el mal temps i els llamps.

La desapareguda imatge de Sant Pere Màrtir que durant un temps s'havia conservat a Esplugues.

Pau Porcet (1788-1856), pagès de Sant Boi, ens ho recordava així:

> *"Lo Gloriós Sant Pere Martir ha la dita sua Capella ho Hermita per favor ho ajuda de los seus devots* [...] *per la sua Santa diada, que se celebre tots los anys lo dia 29 del Mes de Abril. Que s'i fa una grossa festivitat y haplech de anâ-y molta gent de devoció per·a que ans guardi de mal tems i Pedregadas".*

Un cop beneïts els rams amb les seves hòsties, la gent els anava a posar per camps i vinyes per tal que els guardés dels llamps i pedregades i perquè fes les collites abundoses i ben plenes.

En temps de la Guerra del Francès (1808 – 1814) va tenir lloc en aquella ermita un incident, la durada del qual fou gairebé la mateixa que la de la pròpia guerra, i encara més. Es tracta de la rocambolesca trajectòria que va seguir la imatge de Sant Pere fins la seva desaparició definitiva.

La utilització de l'ermita de Sant Pere Màrtir amb finalitats militars no era cap cosa nova, i ja havia estat ocupada pels soldats en altres ocasions. Ens ho recorda Francesc Carreras i Candi:

> *"Lo mariscal de la Motte, al socórrer a Barcelona, assetjada per les tropes castellanes, fortificà aquell cim (10 Març 1652). Les tropes franceses, en 1697,*

també l'ocuparen, recobrant-lo nostres sometents (19 Juny 1697). En les operacions militars del 1706 y del 1714 se lluytà diferentes vegades per guanyar-lo".

Amb motiu d'algun d'aquests enfrontaments bèl·lics, la imatge de Sant Pere Màrtir ja va haver d'abandonar la seva ermita, tal com diuen els següents versos del "Sarrabal de Barcelona" de l'any 1792:

"Esta hermosa pasejada
en la que sens distinció
acudía'l bo y milló
de la Ciutat, se ha acabada.
La ermita está abandonada
desde quel Sant enujat
de habers vist casi trinxat
abandonat als francesos
sen va anar ab los pagesos
de Esplugues i no ha tornat".

És possible que aquella imatge es quedés definitivament a Esplugues, tal com diuen aquests versos, i no tornés mai a dalt de la muntanya, ja que a la parròquia del poble veí es va conservar una imatge que, per tradició, es deia que era la original, i que una altra havia anat a ocupar el seu lloc a l'ermita.

L'ermita de Sant Pere Màrtir en una fotografia de l'any 1900.

El cas és que, fós la primitiva o la nova, la imatge de l'ermita va continuar convocant els tradicionals aplecs al llarg de tot el segle XVIII i començament del XIX.

La diada del 29 d'abril de 1808 va ser la darrera vegada en què es va poder celebrar a l'ermita el tradicional aplec, ja que a partir d'aquell moment l'edifici es va deixar d'emprar per a tal fi. Amb la ocupació del cim per soldats napolitans enquadrats dins de les files napoleòniques, aquella construcció, sovint enderrocada i tornada a construir, va seguir essent utilitzada militarment per diferents exèrcits fins a molt de temps després del final de la guerra. Ens ho recorda "El Áncora" un diari barceloní de l'any 1854:

"Romeria.- Durante el último domingo fueron muchas las personas que insiguiendo una costumbre tradicional, verificaron la ascensión á la montaña de San Pedro Martir en cuya cúspide ecsistia en otro tiempo una hermita dedicada á aquel santo y que habiendo sido derruida durante la guerra de la independencia se habilitó mas tarde para torre de telégrafo. Verdad es que el dia convidaba á aquel paseo campestre".

Una de les primers coses que feren els napolitans en instal·lar-se a l'ermita fou arranjar-la com a caserna i desfer-se'n de tots aquells objectes que no els hi feien servei per l'expeditiu procediment de llençar-los muntanya avall.

Josep Fatjó i Mèlic, fill de Josep Fatjó i Campreciós i de Francesca Mèlic i Casas, era l'hereu de la masia santjustenca coneguda com a Can Fatjó. Estava casat des de feia disset anys amb Maria Castelló Martí, filla de Pere Màrtir Castelló i de Gertrudis Martí, i la seva pubilla, Marina, ja començava a festejar amb Josep Campanyà Amat, masover de Can Vallgornera (masia santjustenca que després s'anomenà Can Geroni i que va ser enderrocada durant la dècada dels 60 per a construir els pisos Fleming), amb qui es casaria l'any 1812.

Tropes napolitanes al servei de Napoleó (NYPL. Col. Vinkhuijzen).

En Josep Fatjó, havent tingut coneixement de que un dels objectes que havien estat llençats pels soldats imperials era la imatge de Sant Pere Màrtir, es proposà de rescatar-la i conservar-la a casa seva.

El pare barceloní Raimon Ferrer, en un escrit de 1813, ens dóna testimoni de la manca de celebracions a l'ermita i de la recollida de la imatge pels propietaris de Can Fatjó:

> *"Siendo hoy San Pedro Màrtir, ninguna función particular se hace en Sta. Catalina, ni sabemos se haga en la montaña vecina. No obstante, en la casa donde tienen la imagen que antes estaba en la ermita, y que en 1808 arrojaron los franceses por entre las peñas, y la compraron (los de la casa) por algunos porrones de vino, se hace todos los años al Santo su iluminación. Es dicha casa de la parroquia de San Just Desvern".*

Ho confirmava el 24 de setembre de 1808 el rector de Vallvidrera, Mn. Pau Sagau:

> *"... lo Sant que ja dias há quel te en sa casa lo Fatjó de Sant Just".*

I també el de Sant Just, Don Alonso de Castilla y Muñiz:

> *"... El Sto. (S. Pedro Martir) fué efectivamente llevado desde su hermita a casa del expresado Fatjó, quien lo colocó en su comedor".*

Atès que la gent va començar a acudir-hi com abans ho havia fet a l'ermita de la muntanya, en Josep Fatjó i la seva muller van organitzar un servei de menjars i begudes

per als qui venien. A poc a poc, la religiositat inicial dels visitants va anar disminuint mentre s'anava incrementant la gresca, i la cosa va acabar donant lloc a que es produïssin excessos i situacions poc edificants.
Com que el negoci rendia, Josep Fatjó va demanar autorització al bisbe de Barcelona, Pau de Sitjar per tal que la imatge romangués definitivament a Can Fatjó.

La masia de Can Fatjó abans de la seva reconstrucció (Foto SEAS).

No estant conforme amb aquestes intencions, el rector santjustenc, Don Alonso de Castilla i Muñiz, persona de moralitat molt estricta, emeté, a finals de 1812, un informe totalment negatiu que també va fer arribar al bisbe de Barcelona.

Aquest bisbe, que ho fou des de 1808 fins a 1831, no havia pogut prendre la normal possessió de la diòcesi de Barcelona a la catedral, ja que havia fugit de Barcelona el 30 de juliol de 1808 per causa de la ocupació francesa, cosa que li suposà la confiscació de tots els seus béns, i va haver d'iniciar el seu ministeri episcopal celebrant un acte similar a l'església de Santa Maria de Vilafranca el 6 de novembre d'aquell any. Després es va refugiar a Mallorca des de 1809 fins a 1813, i és allà on va rebre la petició de Josep Fatjó i l'informe de Don Alonso sobre el què passava en aquella casa.

El cos central de l'informe deia així:

> *"... De todos estos pueblos circumvecinos han acudido en estos años pasados a dicha casa del Sto. las gentes más libres, donde después de comilonas y embriagueces, se han seguido bailes a lo campestre, y a esto se ha reducido todo el culto que se ha tributado al Sto., con la añadidura de que en el año 11 salieron heridos de la función varios sugetos, y faltó mui poco para que no huviese habido alguna muerte, que es el resultado que acostumbran a producir estas romerías de despoblados, donde, no la devoción sinó el livertinaje y el vicio llama a estas concurrencias".*

El bisbe Pau de Sitjar, conegut pels seus postulats ultraconservadors (havia arribat a publicar una pastoral contra la Constitució de Càdis i en una altra va amenaçar amb l'excomunió "incurrenda ipso facto" a tot aquell que llegís determinada literatura francesa de caire eròtic que havia circulat per Barcelona l'any 1808), va donar el 12 de març de 1813 una ordre que resava així:

> *"Cuide el suplicante de hacer trasladar quanto antes a una Iglesia la Imagen de que se trata; pues de lo contrario mandaremos al Cura Párroco de San Justo Desvern que lo haga a su Parroquial, para que el Santo sea custodiado en lugar*

> *sagrado, a donde puedan acudir sus devotos a visitarle con el espíritu, respeto y veneración que corresponden"*.

Com que l'orde dels dominics tenia la titularitat de l'ermita de Sant Pere Màrtir, la imatge fou reclamada pel pare Vicenç Sopena, prior del barceloní monestir de domincs de Santa Caterina i notable afrancesat. Mn Esteve Carbonell, a la seva història d'Esplugues, ens ho confirma i ens dóna notícia del destí final d'aquella imatge:

> *"Acabada la guerra dels francesos, la imatge que el seu pare guardaba en la masia de prop de Sant Pere Màrtir, fou reclamada i lliurada als Pares dominics de Santa Catarina. Abans de la revolució del 1936, la posseïa el Baró de Güell en la "torre del Lleó" que havia estat propietat dels PP. Dominics"*.

A partir d'aquest moment es perd el seu rastre. Durant la Guerra Civil la Torre del Lleó va ser confiscada i fins i tot utilitzada militarment durant un temps. Tot fa suposar que aquella imatge acabaria sent destruïda per alguna colla d'incontrolats anticlericals al començament d'aquella contesa.

Sant Just Desvern, abril de 2020
Juli Ochoa